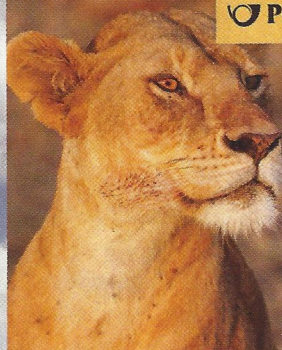

Vesela SOLA

Zanesljivo vsepovsod
POŠTA SLOVENIJE

Unesco – naravna in kulturna dediščina

www.veselasola.net

Prav gotovo te je radovednost že kdaj zanesla ven iz tvojega okoliša, tvojega mesta ali pa celo države. Na potepu si obmil vsak kotiček, obiskal nešteto muzejev, prijazno klepetal z domačini in spoznaval krajevne posebnosti. In fotografiral, kakopak! In ko si se vrnil, si zbral najboljše škljoce, jih shranil v škatlo za čevlje, zaklenil v šatuljo ali nalepil v album. K preostalim dragocenostim. Tvoja zbirka, ki se iz leta v leto bolj bogati, ima posebno vrednost. Je najbolj zanimiva in neprecenljiva zbirka pod soncem, saj hrani tvoje najljubše spomine.

Tako kot imaš ti svojo škatlo zakladov ali spomine v srcu in glavi, tako ima tudi naš planet Zemlja svoje dragocenosti. Izjemne kraje in izredne človeške dosežke zbira, odkar se je »rodila«. Ideja, da bi ta čudesa izpostavili in zbrali v skupen seznam, pa se je rodila že pred našim štetjem.

Pred več kot dva tisoč leti so se potniki, ki so raziskovali vzhodne in jugovzhodne obale Sredozemskega morja, občudujoče ustavljali ob sedmih umetniških spomenikih. **Sedem čudes starega sveta** je bilo sedem kamnitih zgradb, izklesanih ali zgrajenih z rokami Egipčanov, Mezopotamcev (Babiloncev) in Grkov, ki so jih naštevali avtorji

turističnih vodičev v 2. in 1. stoletju pred našim štetjem.

Najstarejši ohranjeni seznam sedmih čudes je nastal v 2. stoletju pred našim štetjem, njegov avtor je **Antipatros iz Sidona**, ki je čudesa izbiral po sijaju, mogočnosti in lepoti – to pomeni, da je na seznam vključil vrhunce tedanjega časa in tedanjega sveta, »zamejenega« na poznavanje Sredozemlja in držav Bližnjega vzhoda.

Seznam sedmih čudes je doživel nesluteno slavo. Kulturo Jutrovega (drugo ime za Bližnji vzhod) in Sredozemlja je ponesel daleč preko prostorskih in časovnih meja helenističnega sveta: čudesa, ki so bila vsa zgrajena pred našim štetjem, raz-

skujejo še danes, ideja o sedmerici veličastnih pa je vplivala na rojstvo premnogih podobnih seznamov.

Katedrala Vasilija Blaženega na moskovskem Rdečem trgu je na seznamu svetovne dediščine.

Ta priloga ti bo razkrila najboljše in najbližje sezname čudes vsega sveta: Unescov seznam svetovne dediščine.

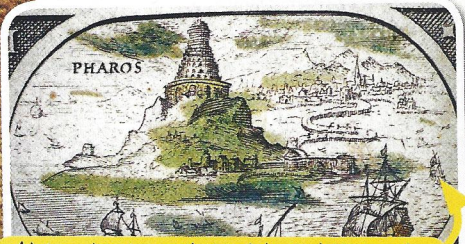
Nikar ne spreglej nagradne igre na strani 49: Nemška turistična organizacija bo najboljši predlog za vpis na Unescov seznam dediščine nagradila z »Unescovo« poslasticco: Zlatimi Grimmovimi pravljicami!

Zdaj pa pot pod noge, gremo raziskovat naše bogato izročilo in skrivnosti narave.

Antični testament domišljije

Izvirni seznam sedmih čudes so sestavljali:

Aleksandrinski svetilnik je bil najmlajši izmed vseh čudes. Ostanki svetilnika naj bi danes ležali na morskem dnu pred mestom Aleksandrija.

1. Svetilnik na otoku Faros

Svetilnik na otoku Faros pred aleksandrinskim pristaniščem (Aleksandrija je bila nekoč kulturno in znanstveno središče helenskega sveta) velja za prvi svetilnik na svetu in edino čudo z uporabno vrednostjo. Ponoči z ognjem, podnevi pa z uporabo ogledal, ki so odbijala sončno svetlobo, je skorajda 15 stoletij varno usmerjal ladje, ki so zapuščale ali priplule v največje egipčansko pristanišče.

2. Piramide v Gizi

Tri velike piramide v Gizi so stare približno 4500 let in edine od sedmih čudes antičnega sveta, ki so še vedno ohranjene. Giške piramide so pravzaprav grobnice, najbolj znana pa je Keopsova. Najvišja piramida je skorajda 4000 let veljala za najvišjo stvaritev, ki jo je zgradil človek.

3. Babilonski viseči vrtovi v Mezopotamiji

Babilonski viseči vrtovi so najbolj skrivnostni od vseh. Nihče od raziskovalcev si ne drzne trditi, da so resnično obstajali. Naj so bili resnični ali ne, na seznam so se uvrstili zaradi menda **mojstrske gradnje in tehničnih pogruntavščin**: vrtovi naj bi bili zasajeni v majhnih kotanjah velikega terasastega stolpa, njihovo rastlinje pa naj bi se z domiselnim sistemom namakanja iz reke Evfrat bogato razraščalo in padalo po stenah stolpa. Zelena oazo sredi puščavskega mesta naj bi zgradil babilonski kralj Nebukadnezar II. v čast svoji ženi.

4. Mavzolejeva grobnica v Halikarnasu

Grobnico kneza Mavzola (po njem ima grobnica tudi ime in odtlej izraz mavzolej uporabljamo za razkošne grobnice) je dala zgraditi njegova sestra in žena Artemizija. Ostanki mavzoleja, uničenega v potresu, so danes na ogled v Britanskem muzeju v Londonu.

5. Kolos na Rodosu

Kolos, mogočen kamniti kip, prevlečen z bakrom, je stražil vhod v rodosko pristanišče. Upodabljal je boga sonca, Helija, tudi zaščitnika otoka. Med vsemi čudesi je kolos obstajal najkrajši čas, zgolj 56 let. Uničil ga je

potres, za vedno pa se je v besednjak zapisala beseda kolosalen, ki pomeni velikanski, ogromen.

6. Zevsov kip v Olimpiji

Zevsov kip v Olimpiji je bil zgrajen v čast olimpijskih iger. Najvišji olimpski bog mogočno kraljuje na veličastnem lesenem prestolu, v eni roki drži žezlo, v drugi pa majhen kip boginje zmage, Nike. Kip je bil izdelan iz kamna ter ozaljšan s slonovino in zlatom. Zevsov kip so kristjani, ki so v 4. stoletju našega štetja prepovedali antične igre, premaknili v mesto Konstantinopol (današnji Istanbul, po naše Carigrad).

7. Artemidino svetišče v Efezu

Marmorni tempelj, ki je nekoč stal na ozemlju današnje Turčije, je bil posvečen Artemidi, grški boginji lova. Tempelj je bil sestavljen iz 120 veličastnih stebrov, krasili so ga bronasti spomeniki Amazonk, bajeslovnega plemena ženskih bojevníc. Razvaline požgane svetišča so v Britanskem muzeju v Londonu.

Podoba boginje Artemide na kovancu iz tretjega stoletja

Piramide sva torej našla, nikakor pa ne najdeva svetilnika na otoku Faros. Po vodiču bi moral biti tu nekje!

Grrrr, si si ti slučajno sposodil Antipatrosov turistični vodič izpred našega štetja? Mar ti nisem rekel, da vzemi novejšega? Tega svetilnika že davno ni več!

SEDEM ČUDES:
21. stoletje

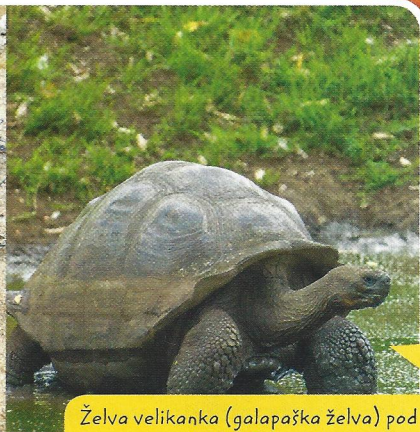
Preteklost odpira vrata prihodnosti

Ohranimo čudesa sodobnega sveta

Starodobni sezname znamenitosti so nastajali predvsem zaradi **prepoznavnosti čudes in spodbujanja turističnih ogledov**. Toda večina nekdanjih spomenikov je žalostno propadla, ker so jih zavojevalci porušili ali preselili. Sodobna organizacija Unesco je naredila korak naprej: v seznamu je združila **človeške in naravne spomenike**, do katerih moramo gojiti spoštljiv in odgovoren odnos, da jih **zaščitimo pred podnebnimi spremembami, hitro rastjo mest, množičnim turizmom, naravnimi katastrofami ali tehnološkim razvojem**. S tem jih bomo ohranili za naše zanamce.

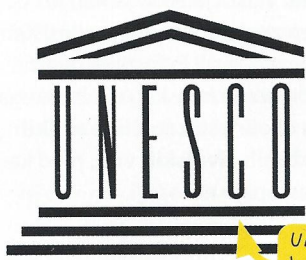
Vsako leto ogromno želv umre zaradi pretiranega ribolova. Zapletejo se v ribiške mreže, potonejo in se zadušijo.

Želva velikanka (galapaška želva) pod Unescovo zaščito. Galapaški otoki so bili med prvimi naravnimi spomeniki, ki so bili uvrščeni na seznam dediščine.

To je zgodba o prijateljstvu med Zemljo in človekom, zgodba, kjer si roko podajata preteklost in prihodnost. To je zgodba o Unescu.

Izobraževanje, znanost in kultura pod eno kapo = Unesco

Unescov logotip

Unesco je **organizacija** v okviru Organizacije Združenih narodov (OZN), ki **skrbi za izobraževanje, znanost in kulturo po vsem svetu**.

Kaj je seznam svetovne dediščine?

Med glavnimi cilji Unesca je **ohranjanje in varovanje svetovne naravne in kulturne dediščine**, ki je določena z dokumentom svetovne dediščine. **Svetovna dediščina je seznam naravnih in kulturnih spomenikov** izjemnega pomena, ki morajo postati del vsesplošne človeške dediščine oziroma človeškega znanja.

Indijski otroci na poti v šolo

razred

Unesco želi izkoreniniti revščino, vzpostaviti mir in varnost na svetu ter prispevati k človeškemu razvoju. Prizadeva si za **družbo znanja**, zato po vsem svetu **podpira izobraževanje**, se zavzema za **človekove pravice**, spodbuja **kulturno raznolikost** in **mednarodno znanstveno sodelovanje**.

razred

Seznam **vključuje presežke človeškega znanja in izjemne naravne spomenike, ki jih moramo zaščititi danes, da bomo ohranili znanje za jutri**.

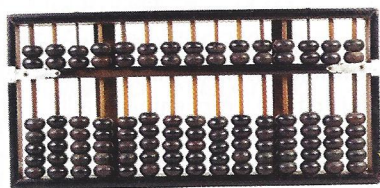
Seznam svetovne dediščine je nastal s **Sporazumom (konvencijo) o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine** leta 1972. Seznam vsako leto dopolnjujejo. Posamezne države glavnemu odboru (Komiteju za svetovno dediščino) predlagajo svoje domače znamenitosti za uvrstitev na seznam. Na seznam ni prav lahko priti. Vsak izbor mora zadostiti **določenim merilom**. So slike Ivane Kobilice res **mojstrovina človeške ustvarjalnosti**? So prazgodovinska kolišča **kulturno pričevanje že izumrle civilizacije**? In Sečovljske soline tako **pestre z različnimi živalskimi in rastlinskimi vrstami, ogroženimi** zaradi pretiranega turizma, da jih je treba zaščititi? In tako naprej. Z uvrstitvijo na seznam se lokalne skupnosti zavežejo, da bodo **skrbele za ohranitev spomenika in ga varovale**.

Danes domala 1000 čudes!

Če je praideja o seznamu najkrasnejših združevala »zgolj« sedem staroveških čudes, je bilo **konec leta 2013** na **Unescovem seznamu svetovne dediščine** teh kar **981**.

Žvižgajoči jezik, lovljenje rakcev s konji in uporaba abaka: na Unescovem seznamu fudi duhovni zakladi človeštva

Unesco skuša zaščititi svetovno dediščino v vseh mogočih oblikah. Poleg **kulturne in naravne dediščine** prepoznava tudi **snovno in nesnovno dediščino**. **Kulturna dediščina** so običajno **umetniške, znanstvene in tehnične mojstrovine**, ki jih je ustvaril človek. Pestri oceanski, sladkovodni in kopenski **ekosistemi** (sistemi, kjer so živali in neživa bitja neločljivo prepleteni), **zdržbe živali in rastlin ali neverjetne tvorbe**, ki pričajo o Zemljini zgodovini, spadajo v **naravno dediščino**. Če stvar lahko otipamo, velja za **snovno dediščino**. **Nesnovna ali živa dediščina** pa so **prakse, znanja, veščine in predstave**, ki se prenašajo iz roda v rod in so del identitete skupnosti, del njene lastne zgodovine. Španski flamenko in argentinski tango, žvižgajoči jezik na Kanarskih otokih, dalmatinske klope in tibetanska opera, obredni »pomenki« z mrtvimi v Mehiki in ozdravitveni ples v Malaviju, tradicionalna uporaba abaka na Kitajskem in belgijska praksa lovljenja rakcev s konji – to je zgolj nekaj običajev, vpisanih na **Unescov seznam žive dediščine**.

Abak je pripomoček (tradicionalno računalo), ki ga uporabljajo Kitajci. S premikanjem kroglic vzdolž palic sešte-vajo, odštevajo, množijo, delijo ...

Slovenija na Unescovem zemljevidu

Tudi slovenski predniki so ustvarili naravne in kulturne spomenike, ki bogatijo svetovno zakladnico znanja. **Dediščina živega srebra v Idriji** združuje najstarejša znanja in **veščine s področja rudarjenja živega srebra**. Idrijski rudnik, **drugi največji rudnik srebra na svetu**, je zapuščina **500-letnega rudarjenja** – rudišča, podzemnih rogov in jaškov, skladišča živega srebra in šole –, ki je obenem prepletena tudi s **čipkarstvom, z rudniško pihalno godbo, zdravstvom** (raziskovali in zdravili so bolezni, povezane z rudarjenjem in živim srebrom) in razvojem **znanosti o rudi ter rudarjenju**.

Prazgodovinska koliščarska naselja na Ljubljanskem barju, ki so nastajala v letih od 4600 do 1500 pred našim štetjem, so izjemen vir o načinu življenja **prvih poljedelcev in živinorejcev v tem delu Evrope**. **Koliščarji ali jezerci** so prebivalci, ki so živeli **na obrobju velikega jezera** (včasih je bilo Ljubljansko barje velika poplavljená ravnica). Ime so dobili **po načinu gradnje naselbin**; te so sestavljale kolibe, zgrajene na kolih, ki so jih zabili v dno jezera. Po jezeru so se prevažali z **drevaki** – ozkimi čolni, izdolbenimi iz debla, na kopnem so se ukvarjali s poljedelstvom, redili so domače živali in lovili divje. Ostanke

Za ostanke koliščarske kulture se je treba globoko potopiti.

koliščarskega življenja je danes moč videti le v muzejih, večina pa jih še vedno leži globoko zakopana pod močvirjem. Barjanska tla so tako dolga leta čuvala imenitno skrivnost, razkrito šele nedavno: leta 2002 so tam našli ostanke **najstarejšega kolesa z osjo na svetu**. Staro je **častitljivih 5150 let**, s čimer prekaša vsa antična čudesa!

Življenje prazgodovinskih koliščarjev je v romanu *Bobri* upodobil Janez Jalen.

Škocjanske jame se poleg izjemne naravne lepote pohvalijo tudi z **največjim podzemnim kanjonom na svetu**. V Škocjanskih jamah je ohranjen zapleten in ranljiv ekosistem, kjer sobivajo živali in rastline dveh podnebij, sredozemskega in alpskega. Jame in okolica so **zatočišče redkih in ogroženih živalskih vrst**, med katerimi izstopajo netopirji.

Držimo pa pesti za **gradove kralja Matjaža, bolnico Franjo, kurente in Škofjeloški pasijon**, ki se še potegujejo za vpis na Unescovo listo!

Unescovo leto v Nemčiji

Od približno 1000 znamenitosti na Unescovi listi jih je skoraj polovica v Evropi, od tega kar 38 v Nemčiji. Ta je leto 2014 posvetila Unesco – pripravljenih je **osem tematskih poti** (pod geslom *Spomeniki Unescove kulturne in naravne dediščine v Nemčiji*), ki povezujejo vse nemške spomenike s seznama svetovne dediščine (glej spletno mesto: www.germany.travel/unesco). Na različne predvajalnice vsebin si je možno pretočiti tudi **elektronski turistični vodnik po Unescovi dediščini v Nemčiji**.

V Nemčiji so zaščiteni **gradovi in trdnjave, narava, vrtovi in pokrajine, stara mestna jedra, industrijska arhitektura, cerkve in samostani, spomeniki s področja arhitekture, oblikovanja in kulturne zgodovine**. Na seznamu so znamenitosti, ki odražajo več kot 6000 let zgodovine: od prazgodovinskih kolib* ob Bodenskem jezeru, katedrale v Aachnu do modernistične arhitekture 20. stoletja.

*Vse o prazgodovinskih kolibčih je razloženo v razdelku Slovenija na Unescovem zemljevidu. Prazgodovinska kolibča so se poleg Slovenije pojavljala tudi v Nemčiji, Švici, Avstriji in Italiji. V vseh naštetih državah so pod Unescovo zaščito.

Bralna pokušina

Irena Cerar Drašler: Pravljične poti Slovenije

Vodnik po naravnih znamenitostih Slovenije te skozi ljudske pravljice in pripovedke popelje na izlet po naši naravni dediščini. Odlomek o Brkonji Čeljustniku, dobrodušnem divjem možu, predstavi njegovo domovanje.

Živel je v ogromnih jamah onkraj Skalnate doline, kamor si je upal le malokdo. Tu se je pokrajina spuščala v ogromno korito, ki je imelo strme, več kot tisoč metrov visoke gole stene. Na dnu korita je med orjaškimi pečinami drvela reka, grmela z veliki-

Razkošje znanja na dvoru v Aachnu

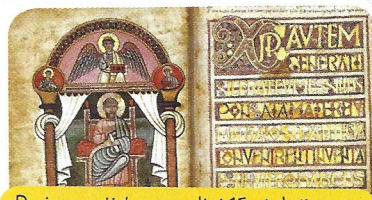
Rimski papež prosi Karla Velikega za pomoč pred zavojevalci.

Po padcu zahodnega rimskega cesarstva (leta 476 je germanski poveljnik Odoaker odstavil rimskega cesarja Romula Avgustula) je Evropa razpadla na številne države, v katerih so oblast prevzeli voditelji, ki so sčasoma ustvarili svoje imperije. Med **najmogočnejšimi vladarji zahodne Evrope je bil Karel Veliki** iz dinastije Karolingov. Živel je na prehodu iz 8. v 9. stoletje in ustvaril obsežni imperij, ki je zajemal večino današnje zahodne Evrope. Zato so ga klicali tudi »oče Evrope«. Karel Veliki si je na osvajalskih pohodih pridobil velikanski zaklad, ki ga je uporabil za **gradnjo novih cerkva, samostanov in svojega dvora**. Za prestolnico si je izbral kraj v zahodni Nemčiji, mesto Aachen.

Karel Veliki je **posodobil kulturo in šolstvo**, redni stiki z Italijo (na prošnjo papeža je Rim rešil pred napadi tujih plemen) pa so mu omogočili, da je na dvoru v Aachnu pritegnil **velike učenjake tedenjega časa**. Na vojnih pohodih je pridobil veliko znanja, in čeprav naj bi se šele v pozni starosti učil pisati, mu je uspelo **zgraditi številne ustanove**, ki so skrbele za **izobraževanje in znanje: samostane, samostanske šole in skriptorije**.

Skriptorij je prostor, običajno v **samostanu**, kjer so **prepisovali knjige**. Pred iznajdbo tiska je bilo prepisovanje edini način, s katerim so lahko širili in ohranjali znanje. Prepisali so nešteto starejših rokopisnih del, tudi antičnih, ki so se ohranila ravno s karolinškimi prepisi.

Karel Veliki je zahteval, da mora **vsak samostan imeti tudi šolo**. Zahteval je, da so **vsiji njegovi otroci in vnuki izobraženi, tudi dekleta!**

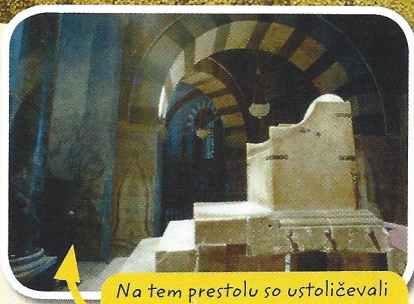
Do izuma tiska v sredini 15. stoletja so knjige prepisovali, ilustrirali in okraševali ročno. Na sliki rokopis iz Anglije.

Kaj meniš, v katerih jamah, ki so tudi na Unescovem seznamu naravne dediščine, naj bi prebival Brkonja Čeljustnik? Med prispelimi odgovori na vesela.sola@mkz.si bomo izžrebali krasno knjižno poslastico!

Aachenska kapela

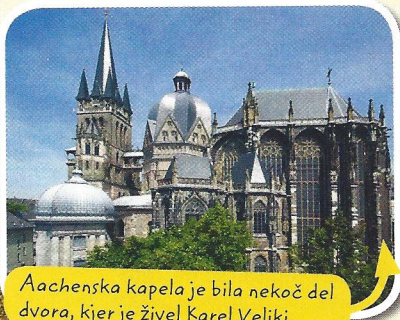
Karel Veliki je bil **naklonjen umetnosti** in je želel z njo poustvariti veličino nekdanjega rimskega imperija. Dvor v Aachnu je zgradil po antičnih rimskih vzorih in mesto Aachen poimenoval za **novi Rim**. Od nekdanje **dvorne palače se je ohranila zgolj kapela**. Aachensko kapelo so zgradili iz italijanskih cerkva (iz rimskih in ravenskih), iz katerih so z dovoljenjem takratnega papeža pobrali stebre in okrasje. Karel

Na tem prestolu so ustoličevali nemške vladarje.

Veliki je **pokopan v kapeli** – tam leži s knjigo v naročju, z rokopisom, ob katerem naj bi prisegel ob kronanju leta 800.

Danes je **aachenska kapela sestavni del aachenske stolnice** in uvrščena na prvo mesto na listi svetovne kulturne dediščine. Zakaj? Kapela odseva **kulturni preporod tedanjega časa** – pomisli, koliko znanja antičnega sveta bi se izgubilo, če Karel Veliki ne bi spodbujal prepisovanja rokopisov! Pomembna pa

Aachenska kapela je bila nekoč del dvora, kjer je živel Karel Veliki.

vazred

7-9

KAMEN NA KAMEN KAPELA!

Aachensko kapelo so zgradili iz **kamna**, kar je bila tedaj redkost.

Dotlej severno od Alp večinoma niso poznali kamnite arhitekture, hiše so **gradili iz lesa, gline, slame in podobnih materialov**. Kamen so sprva uporabljali le za gradnjo cerkvenih stavb, kmalu pa je začela iz kamna nastajati tudi vsakdanja arhitektura: mesta so začela dobivati značilno kamnito srednjeveško podobo.

Iz mitov in legend

Legendarni Argonavti, posadka ladje Argo (argo = hiter) z Jazonom na čelu, naj bi pred več kot 3000 leti pripluli iz Črnega morja po Donavi in Savi do enega od izvirov Ljubljanske in ustanovili naselbino, danes znano kot Ljubljana.

Pri tem naj bi ubili zmaja, ki kraljuje v Ljubljanskem grbu in se šopiri na Zmajskem mostu, in ustanovili današnjo prestolnico. Na prisotnost Argonavtov spominja tudi vrhniški grb, ki upodablja ladjo Argo. In kaj so počeli starogrški junaki na našem ozemlju? No, bežali so! Da bi Jazon, tesalski princ, lahko znova zasedel

odzeti mu prestol Tesalije (pokrajina na severu Grčije), je moral iz dežele Kolhide ob Črnem morju (danes Gruzija) prinesiti zlato runo. To je bila precej nemogoča naloga: prepluti je bilo treba Egejsko in Črno morje ter kralju Ajetu odzeti zlato runo – krzno Zevsovega svetega ovna. Posadka ladje Argo je bila sestavljena iz cveta grških junakov, a vendar jim kraja runa, ob katerem je bdel mogočni zmaj, ki ni nikoli spal, ne bi uspela brez pomoči Ajetove hčere, mogočne čaravnice. Ko so se z runom vkrcali na ladjo, so jim pot iz Črnega morja zaprli razjarjeni kolhidski bojovníki. Ušli so jim tako, da so zapluli v ustje reke Ister (Donava) in se umikali

po reki navzgor do Save in potem Ljubljance ... kjer naj bi ladjo Argo razstavili ter jo »na hrbtih« prenesli do Jadranskega morja, po katerem so potem odpluli nazaj domov.

Ladja Argo na starogrškem kovancu

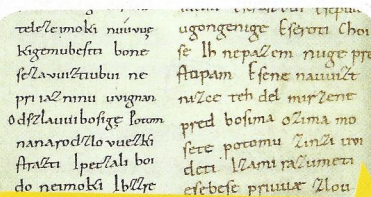
Vprašanje:

Kako je bilo ime čaravnici, Jazonovi pomočnici, pozneje tudi njegovi (nesrečni) ženi? Odgovor pošlji na vesela.sola@mkz.si. Med pravnimi odgovori bomo izžrebali pravo knjižno poslastico!

vazred

7-9

Umetniško obdobje, ki se je razvilo v času vladavine Karla Velikega, se imenuje kar po vladarju – **karolinška renesansa**. Karel Veliki je **poenotil pisavo**, ki je postala bolj **berljiva in čitljiva** (prej je obstajalo veliko različic pisav). Poznamo jo pod imenom **karolinška minuskula**. Pisava se je hitro razširila, saj je bila berljivejša od drugih različic. V zahodni Evropi so jo uporabljali do 12. stoletja.

V karolinški minuskuli je napisan najstarejši ohranjeni zapis v slovensščini – Brižinski spomeniki.

je tudi zaradi **zgodovinskih dogodkov**: nemško mesto Aachen je prvo mesto, kjer se **rodbina Karolingov ustali**, v prostorih kapele pa so do 16. stoletja **kronali germanske vladarje**.

Stolnica je cerkvena stavba, ki je sedež škofije. Škofija je manjši del verske skupnosti, imenovane katoliška cerkev.

Mesto sedmerih stolpov

Trgovski poklic v poznem srednjem veku (od leta 1100 do 1500) je bil **poln nevarnosti**: trgovce so na kopenskih trgovskih poteh lahko okradli razbojniki, na morju pa gusarji. Zato so se severnonemški trgovci v 12. stoletju odločili, da se združijo v **skupino, ki bo njih in njihovo blago zaščitila**. Skupino so poimenovali **Hansa** ali **hanzeatska zveza**. Hansa je nastala iz trgovskih skupnosti, ki so trgovale med Baltikom, Nizozemsko in Anglijo, združevala pa je več kot 100 mest. Vozlišče hanzeatske zveze je bilo mesto **Lübeck**, ki je s svojo izjemno geografsko lego omogočalo **pomorsko trgovino med Severnim morjem in Baltikom**. Blago so prinašali čez ruske stepe iz arabskih dežel in še od dlje! Trgovali so z **žitom, krznom, medom, kovino, lesom, slaniki in volno**.

V srednjeveška mesta si lahko vstopil zgolj skozi mestna vrata. Lübeška vrata so bila še posebej utrjena in zavarovana!

Hansa je svojim mestom skušala zagotoviti **čim večji razcvet**. Z vojsko je **varovala trgovske poti in pomagala svojim trgovcem, če so se zapletli v težave v tujini**. Trgovanje po hanzeatskih mestih je prinašalo **posebne ugodnosti**: hanzeatski trgovci so bili oproščeni plačevanja davkov, ki so jih morali plačevati »tujci«: trgovci: davek, da so **lahko prodajali blago**; davek, da so svoje **blago smeli prodajati vsak dan**; plačilo **mestne vstopnine** in **mostnine** (znesek, ki so ga plačali, da so prečkali most) ...

Če bi se danes podali v Lübeck, nekdanjo prestolnico **Hanse**, bi vstopili ... skozi **mogočna mestna vrata** z debelušnima stražnima stolpoma. Kar predstavlja si: sredi noči je in ti si bogat beneški trgovec, ki mora plačati težko mošnjo cekinov, da

mu odprejo mestna vrata in zaželjijo dobrodošlico. Če bi imel srečo. Veliko srednjeveških mest je namreč mestna vrata zaprlo ob prvem mraku in jih odprlo šele ob prvem svitu ... pozni prišleki pa so morali noč preživeti zunaj mestnega obzidja, med razbojniki in tatovi. Staro mestno jedro, ki ga krasi sedem stolpov – cerkvenih zvonikov, je skrito za številnimi mostovi, saj je mesto popolnoma obdano z vodo.

Lübeck: v slogi je moč!

Zveza hanzeatskih mest je v srednjem veku omogočila **nagel razvoj trgovine na severu**. V primerjavi z drugimi srednjeveškimi mesti, ki so bila podrejena plemičem, vladarjem ali papežu, so **severnonemška mesta** dosegla **veliko samostojnost**. Posplošeno rečeno: **hanzeatska zveza je zgodovinski zgled sodelovanja in medsebojne pomoči** – če se trgovci ne bi združili v zvezo, ne bi bili nikoli tako uspešni (in konkurenčni). Znanje za prihodnost: **v slogi je moč!**

Tudi tovarna čevljev na seznamu dediščine

Tovarna Fagus v Alfeldu je izjemen arhitekturni dosežek z začetka 20. stoletja. Je **prva zgradba na svetu s steklenimi stenami**

oziroma **velikanskimi steklenimi okni**. Se ti zdi to čudno, saj danes na vsakem koraku videvaš steklene stolpnice, bolnišnice, trgovske centre? Vidiš, pred samo 100 leti je gradnja tovarne Fagus pomenila veliko novost.

razred

Prej so tovarne gradili tako, da so stene nosile težo

zgradbe. Fagus je namesto na stenah **zgrajen na stebrih**, zato so lahko namesto masivnih sten postavili steklene. **Uporaba steklenih sten je pospešila in pocenila gradnjo stavb**, saj so steklene plošče preprosto vpeli v nosilce. Arhitekti morajo misliti tudi na **uporabnost** gradenj. V tovarni Fagus so namestili izdelovati čevlje, zato so njih snovalci morali **načrtovati velike in dolge hale**, primerne za postavitve tekočega traku. S »stekleno« gradnjo so omogočili, da je **naravna svetloba** na široko osvetljevala prostore skozi velika steklena okna. S tem so omogočili **boljše delovne razmere** (naravna svetloba je očem prijaznejša) in **privarčevali pri električni energiji**. Posebnost zgradbe je med drugim tudi ta, da nikakor ni mrtev kulturni spomenik, saj tudi danes, torej skoraj 100 let po postavitvi, še vedno služi svojemu namenu – **izdelovanju čevljarjskih kopit!**

Prva zgradba z velikanskimi steklenimi okni na svetu

Prastaro, leteče, dragoceno ...

Okamneli predniki, stari 47 milijonov let

Približno **47 milijonov let** je jama Messel skrivala **fosilne prednike sesalcev, plazilcev, ptičev, rib in žuželk**. Nekdanji ognjeniški krater se je z leti spremenil v rudnik oljnih skrilavcev (kamnina, ki vsebuje surovo nafto). Je tudi vir edinstvenih najdb, ki razkrivajo **pomembne informacije o zgodnji dobi razvoja sesalcev – eocenu**. Eocen je obdobje v Zemljini zgodovini, ko so se sesalci že trdno ustalili na kopnem, sočasno pa tudi plavali v vodi (kiti) in leteli po zraku (netopirji). Najbolj imenitna najdba na območju jame Messel je **fosilna praopica**, ki so jo poimenovali Ida. Ima dolg rep, pa tudi nekaj značilnosti človeka, na primer kratke roke in noge ter oči spredaj (in ne ob strani). Predvidevajo, da naj

Okamneli ostanki v jami Messel pričajo o zgodnji dobi sesalcev.

bi bila **daljni prednik prvakov, iz katerih naj bi se razvil tudi človek**. Prvaki oziroma primati so **živalska skupina**, kamor uvrščamo **polopice, opice in človeku podobne opice**.

Jama Messel je z več kot 1000 fosilnimi najdbami izjemna ne zgolj **po številu**, ampak tudi po **pestrosti in kakovosti prazgodovinskih skrivnosti**: ohranjena so **okostja, perje, kože, dlake in celo vsebine želodcev**. Zatorej, firbci vsega sveta, vabljeni k ogledu sveta pred 47 milijoni let! Čakajo vas izlet v džunglo, ogled izbruha vulkana in fosil leteče mravlje velikanke.

Veliko ptičje srečanje v močvarah Waddenskega morja

Morje, zalivi in plitvine, peščena obrežja, slane luže, mlake, trate in močvirja, rečni izlivi in slano-sladki kanali, ki se raztezajo na visokem severu Nemčije in združujejo pod imenom Waddensko morje, so zatočišče več kot 10.000 živalskim in rastlinskim vrstam. **Waddensko morje je obalno močvirje**, ki je nastalo s prepletanjem več naravnih okolij (morsko, rečno in kopno območje). Tukaj domujejo **morski sesalci** (tjulenj in delfin),

Območje Waddenskega morja je med najbolj pestrimi ekosistemi na Zemlji.

območje pa **velja za najpomembnejši življenjski prostor ptic selivk na svetu**. Ptice z območja »vseh severnih vetrov«, kot so Sibirija, Grenlandija in severna Kanada, se združijo **v slanih ravninah Waddenskega morja**, kjer se »okrepčajo«, odpočijejo ali celo prezimijo. Velikega ptičjega srečanja se udeleži **šest milijonov ptic selivk**; polovica jih ostane tu, polovica pa odleti naprej na jug do končnega cilja, zahodne obale Afrike.

Za nekatere ptice je waddensko slano močvirje tudi **gnezdilno ozemlje**. Vsako leto se tu odigra pravcati snubitveni ples! Z akrobatskimi leti, skoki, prikloni, zapletenimi plesnimi gibi in petjem samec dvori bodoči ptičji družici, s katero bosta v varnem in hrane polnem zatočišču Waddenskega morja vzgojila svoje potomce.

Nagradna igra

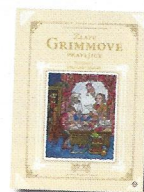
Predstavili smo ti nekaj Unescovih poslastic, ki ti bodo olajšale razumevanje spoznanj iz preteklosti. Na dosežkih prednikov lahko gradimo strpen in spoštljiv odnos, ob naravnih znamenitostih bolje razumemo zapletene razvojne procese, v katerih ima prav vsako živo bitje svoje poslanstvo. Tudi mi, tudi ti.

Naš »seznam« ni pomemben zgolj zaradi stvari, ki smo ti jih predstavili, pomemben je zaradi spomenikov in presežkov, ki smo jih izpustili! Zato odpri oči, razglej se, raziskuj in kdaj obišči znamenitosti z Unescovega seznama. Morda pa že tvoja okolica skriva kakšen zanimiv človeški dosežek, ki je nekoč »tresel obzorja in premikal meje«? Morda se ti zdaj bolj odprejo oči za izjemna naravna čudesa, na primer zavetišče štokelj ali shajališče deževnikov?

Izbiramo najizvirnejše veselošolsko čudo! Koga ali kaj bi uvrstil na seznam svetovne dediščine?

Razmisli, razišči in izberi naravni pojav, šego, običaj ali kulturno znamenitost, za katero meniš, da je izjemna in bi morala postati del svetovne dediščine. Lahko je tuja, lahko je slovenska! Opiši jo, fotografiraj jo ali naslikaj, lahko ji posvetiš pesem, zložiš rap komad ... izberi svoj izraz! Pomembno je le, da svojo odločitev utemeljiš.

Kriterij za izbor veselošolskega čudesa bo izvirnost, najboljši predlog pa bo nagrajen z domišljijско dediščino bratov Grimm – knjigo svetovnih pravljic!

Knjigo podarja Nemška turistična organizacija. Več o pravilih sodelovanja na <http://www.veselasola.net/za-mulce/nagradna-igra-unesco>.

Supported by:

on the basis of a decision by the German Bundestag

Nemčija
Preprosto prijazna

www.germany.travel

UNESCO-va svetovna dediščina v Nemčiji

Potovanje skozi čas

Od nastanka sveta v prihodnost

www.germany.travel/unesco

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

German National Tourist Board
Theme for 2014
World Heritage in Germany
with the support of the
German Commission for UNESCO

Raziščite vseh 38 UNESCO-vih dediščin in poti s pomočjo nove aplikacije.

Spletno mesto
www.germany.travel/unesco

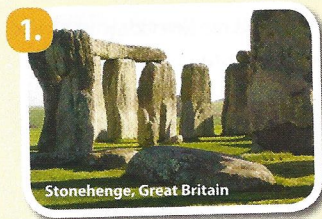
Unesco – Protecting World Heritage

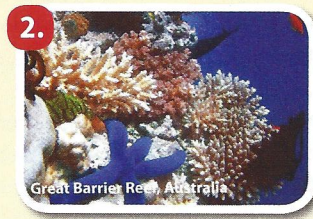
Unesco is a part of the United Nations organisation. It helps protecting World Heritage. Heritage is something handed over from the past.

Unesco has a list of protected World Heritage. This list consist of cultural heritage (monuments, building) and natural (nature, animals) heritage. For example, the Škocjan Caves are on the list of World Natural Heritage.

Match the picture to the type of heritage.

Natural Heritage

Cultural Heritage

Cultural Heritage

Rešitev:
1 – CULTURAL
2 – NATURAL
3 – CULTURAL

Vocabulary

cultural – kulturni
endangered species – ogrožene vrste

to hand over – predati
heritage – dediščina
a monument – spomenik
natural – naraven, naravni

past – preteklost
to protect – zaščititi

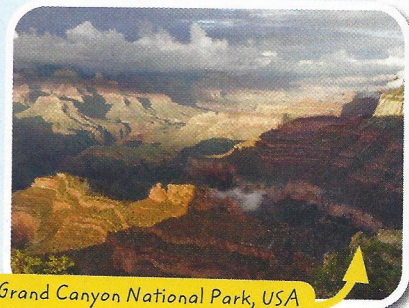
World Heritage is a treasure of the Earth

Unesco – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation – is a part of United Nations organisation. Among its other tasks it also tries to protect World Heritage. Unesco has a list of natural sites as well as buildings all around the world that are considered special and we should help to protect. These sites are called World Heritage. The list contains natural heritage: amazing natural sites, homes to endangered species; cultural heritage: ancient buildings, historical monuments.

Match the World Heritage object or landscape to the country it belongs to.

- Statue of Liberty
- Great Barrier Reef
- Westminster Abbey
- Mount Etna
- Great Wall of China
- Taj Mahal

- Australia
- Great Britain
- Italy
- India
- China
- United States of America

Grand Canyon National Park, USA

Rešitev:
1 – USA
2 – AUSTRALIA
3 – GREAT BRITAIN
4 – ITALY
5 – CHINA
6 – INDIA

Kam na jezikovne počitnice?
www.poletni-tabori.si

1. Kaj označuje iz-raz sedem čudes antičnega sveta?

razred
4-6

- Sedem čudežev antičnih bogov.
- Sedem izjemnih kamnitih znamenitosti starega sveta.

1. Pravilno poveži.

razred
7-9

kolos	grobnica
mavzolej	tempelj
svetišče	velikanski, ogromen kip
piramida	

4. Do 10. stoletja so severno od Alp hiše in cerkve gradili iz:

- kamna.
- gline, lesa, slame.
- betona.

2. Kaj je seznam svetovne dediščine?

- Seznam zapuščine naših babic in dedkov, ki je shranjen na podstrešjih in v ropotarnicah.
- Seznam izjemnih naravnih in kulturnih spomenikov, ki jih moramo zaščititi.

2. Kaj je cilj organizacije Unesco?

- Izkoreniniti želi revščino, vzpostaviti mir in varnost na svetu ter prispevati k človeškemu razvoju.
- Njen glavni namen je, da vsako leto skličejo svetovno srečanje vseh sodelavcev Unesca.
- Cilj Unesca je, da se učenci v šoli zabavajo.

5. Zakaj je ideja o velikih steklenih stenah tako zelo pomembna?

- »Steklena gradnja« je ocenila in pospešila gradnjo stavb. Poleg tega je naravna svetloba očem prijaznejša.
- Skozi velika steklena okna se ljudje lažje prepoznamo in si pomahamo.

3. Kako še z drugo besedo poimenujemo koliščarje?

- Jezerci.
- Kolibarji.
- Močvirniki.

3. Kako imenujemo umetniško obdobje Karla Velikega?

- Karolinška minuskula.
- Karolinška renesansa.
- Čas karolinških umetnikov in ustvarjalcev.

Vprašanja na veselošolskem tekmovanju 2013/2014 bodo tudi iz člankov v Pilu. Da boš članek lažje našel, je označen z logotipom Vesele šole.

4. Obkroži pravilno trditve.

- Do 15. stoletja so knjige prepisovali v skriptorijih.
- Do 15. stoletja so knjige tiskali, ilustrirali in okraševali pa so jih ročno.

5. Kaj je hanzeatska zveza?

- Živalska zveza, iz katere so se razvili primati.
- Nemško društvo Hanzijev.
- Nekdanja nemška zveza mest oziroma trgovskih skupnosti.

Izpolni preizkus in ga pošli na naslov: Vesela šola, Mladinska knjiga Založba, Slovenska 29, 1000 Ljubljana, s pripisom Marčna VŠ.

Ne pozabi pripisati svojih podatkov (ime in priimek, naslov). Podatke naj podpiše eden od staršev oziroma skrbnikov, ki s podpisom dovoljuje, da jih posreduješ in sodeluješ v nagradni igri. Med prispelimi pravilnimi odgovori bomo 4. aprila 2014 izžrebali nekaj srečnežev, ki jih čakajo nagrade. Imena nagrajencev bodo v tednu dni po žrebanju objavljena na www.veselasola.net, kjer so objavljena tudi pravila nagradnih iger.

6. Kako je bilo ime največjemu mongolskemu vojskovođji?

- Mao Ce Tung
- Džingiskan
- Aleksander Veliki

Obišči našo galaksijo znanja in zabave na Facebooku!

f www.facebook.com/veselasola

POSKUSNICA

Pridruži se nam v 6. ustvarjalnem izzivu!
Več na www.veselasola.net (zavihek Poskusnica).

Marčno femo o Unescu smo pripravili:

Špela Kikelj (osnovno besedilo); SAMA Navitas d.o.o. (angleški in nemški del); Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS (izbira odlomka literarnega dela); Matej de Cecco (ilustracije); Manca Švara (oblikovanje);

Vera Jakopič (lektoriranje); Sabina Tamše (urednica). Slikovno gradivo: Shutterstock, arhiv MKZ, Nemška turistična organizacija. Pri izpeljavi celotne zasnove letošnje Vesele šole nam pomagajo Nova KBM, Pošta Slovenije in Telekom Slovenije.